

To the Reader

The twenty-third volume of *Textus* as well as the forthcoming twenty-fourth are dedicated to the memory of Prof. Isaac Leo Seeligmann on the centennial of his birth and the twenty-fifth anniversary of his passing away. In his research and teaching Seeligmann emphasized the relationship between the establishment of the text (*constitutio textus*) and the exegetical endeavor; in addition, he highlighted the connection between the transmission of the writings and the beliefs of the scribes that copied them. An illustration of this method, an extreme one perhaps, is offered here in his article on Psalm 47 which concludes the major, non-Hebrew, part of this volume; the article was first published in Hebrew in *Tarbiz* 50 (1980/1) 25–36. We have tried in any case, to carry on Seeligmann's projects and work by dedicating the present two volumes to the subject "Text-Criticism and Beyond". Thus we intend to emphasize that textual criticism should not become an isolated discipline, but rather should remain an integral part of the philological-historical study of the Bible.

The editorial board of *Textus* has been expanded in this circumstance in order to comprise representatives of four generations of text-critics formed in Jerusalem. A fifth generation is already at the gate, represented by the editorial secretary, Mr. Guy Darshan, M.A., who undertook the heavy burden of preparing the manuscripts for press. Ms. Naama Baumgarten-Sharon assisted conscientiously throughout this project. I hereby thank the colleagues who participated in this enterprise and the authors that committed their writings to this periodical. Let their work be blessed!

Contents

Zipora Talshir	Synchronic and Diachronic Approaches in the Study of the Hebrew Bible: Text Criticism within the Frame of Biblical Philology	1
Bertil Albrektson	Masoretic or Mixed: On Choosing a Textual Basis for a Translation of the Hebrew Bible	33
Adrian Schenker	Der Ursprung des massoretischen Textes im Licht der literarischen Varianten im Bibeltext	51
Jan Joosten	Language as Symptom: Linguistic Clues as to the Social Background of the Seventy	69
Jean-Louis Ska	Le début et la fin du Deutéronome (Dt 1:5 et 31:1)	81
Ronald Hendel	Plural Texts and Literary Criticism: For Instance, 1 Samuel 17	97
Walter Dietrich	David, Amnon und Absalom (2 Samuel 13): Literarische, textliche und historische Erwägungen zu den ambivalenten Beziehungen eines Vaters zu seinen Söhnen	115
Emanuel Tov	The LXX and the Deuteronomists	145
William L. Holladay	Text Criticism and Beyond: The Case of Jeremiah	173
Isac Leo Seeligmann ל"ר	Psalm 47	211
	English Abstracts of Hebrew Articles	229
HEBREW SECTION		
Alexander Rofé	‘You Will Not Erect a Pillar Which the Lord Your God Hates’: The Effect of this Law on the Transmission of Biblical Texts	א
Dalia Amara	The Third Version of the Story of Belshazzar’s Banquet (Daniel 5)	יא
Rafael I. (Singer) Zer	A Riddle and its Resolution in the Song of Moses in the Aleppo Codex	מג
Shmuel Vargon and Moshe A. Zipor	Samuel David Luzzatto’s Stance Toward the Punctuation of the Masoretic Text	מט
	Hebrew Abstracts of Non-Hebrew Articles	עה

**‘You Will Not Erect a Pillar Which the Lord Your God Hates’:
The Effect of this Law on the Transmission of Biblical Texts**

Alexander Rofé

Deut. 16:22 and Lev 26:1 contain prohibitions against erecting pillars in the cult of the Lord. On the other hand, a number of passages, such as Exod 24:4; Hos 3:4; 2 Kgs 12:10 LXX^A, mention pillars as an accepted cultic object. The present article reviews these passages, and some others, in order to learn how the copyists of biblical books coped with this contradiction between the laws and other biblical sources.

The various textual witnesses attest to attempts at eliminating the hated pillar. In Exod 24:4 the Samaritan Pentateuch and the LXX read ‘stones’ instead of MT’s ‘pillars’. In Hos 3:4 the LXX renders ‘altar’ where the MT has ‘pillar’. Vice versa, 2 Kgs 12:10 MT has ‘altar’ while LXX^A transcribes ἀμμοσβη (pillar).

From this evidence one may extrapolate to other passages. Regarding Gen 33:20, scholars long ago conjectured that it told how Jacob erected a pillar—this would conform to Biblical Hebrew diction—and an ancient copyist corrected ‘pillar’ into an ‘altar’. I would suggest that similar corrections were performed in additional pre-Deuteronomiac sources, such as Josh 24:25–27 (cf. Gen 31:44–52) and Deut 27:4, 8. In contrast with these instances, in the cases of Deuteronomiac-Deuteronomistic works, one may presume that the authors, who were aware of the prohibition of pillars, incipiently wrote ‘stones’. This would obtain in Deut 27:2–3 and Josh 4:3, 8, 20.

These corrections, performed in accordance with the laws of the Torah, can be considered as part and parcel of the nomistic corrections. These, in turn, belong to the larger category of theological corrections in the Biblical texts.

The Third Version of the Story of Belshazzar's Banquet (Daniel 5)

Dalia Amara

One of the most significant differences between LXX-Daniel and MT-Daniel is the existence of a plus at the beginning of the LXX version of chapter 5. This plus is a short version of the same story, which is parallel to MT-Dan 5:1-5, 25-28 (LXX-Dan 5:1-5, 17, 26) and which has no equivalent in any other textual witnesses. It should therefore be viewed as a third version of this story.

The aim of this study is to address the questions of the short version's origin, its relationship to the two longer versions (MT and LXX), and its purpose. The first part engages in issues concerning the status of the third version as a plus preserved only in Greek form, and as preface to the main story in LXX-Dan 5. This includes a reconstruction of the Greek text, the identification of the original language and the translator's identity, and other related topics. The second part deals with its relationship to the other two versions and the motivation for its composition in the original language.

The comparison of the three versions demonstrates that the most prominent difference is the absence of the defilement of the temple vessels from the short version. Instead, the sin attributed to the king is praising the gods of the nations while ignoring the God of Israel.

The scholarly consensus is that the short version is the earliest one since it contains pagan elements that are absent from the longer versions. The longer versions are supposedly more monotheistic and therefore secondary. A closer look, however, reveals that these alleged pagan elements are absent, and it is specifically the defilement of the temple vessels that is essential to the story. This study suggests that this accusation was omitted from the short version and replaced by another, since according to other

biblical traditions the same vessels were returned to Jerusalem the very same year and were used in the service of the Second Temple. The tendency to deny defilement of the temple vessels is also found in a gloss in MT-Dan 1:2 (absent in LXX), in addition to extra-biblical sources such as 2 Macc 2:1-8 and 2 *ApocBar* 6. It is reasonable to suggest, therefore that this third version reflects the same *Tendenz*.

A Riddle and its Resolution in the Song of Moses in the Aleppo Codex

Rafael I. (Singer) Zer

The *halakha* mandates the structural layout of the Song of Moses (Deut 32:1–43): it is to be comprised of seventy lines, with each line divided in the middle by a space, all together amounting to two columns of text divided by a column of space in between. In spite of this, the *Shira* in the Aleppo Codex is contained in only sixty-seven lines. As a result, the standard structural layout is interrupted in three places, at which points the lines extend to twice their normal length.

In light of recent evidence that has conclusively demonstrated that the *Masorete* of the *Aleppo codex* was a Karaite, who ostensibly did not consider himself bound by rabbinic authority, the deviation from rabbinic norms in the structure of the Song of Moses should not come as a surprise. Still, the question remains as to why certain lines were chosen to be lengthened as opposed to others, and why the linear reduction was performed specifically in this way.

This article suggests a solution to this question, based on a precise measurement of the length of the lines in the Song of Moses. It appears that in resolving this question, we have found an answer to an additional riddle from among the many that the Aleppo Codex presented to its readers. Through the course of this discussion, we can also gain a greater

appreciation for the considerable attention that the *Masorete* of the Aleppo Codex afforded to the manuscript's design and form.

Samuel David Luzzatto's Stance Toward the Punctuation of the Masoretic Text

Shmuel Vargon and Moshe A. Zipor

Luzzatto believed that the vowel-points and accents found in the Masoretic text were the creation of the same group of scholars, and he estimated the time of their activity after the completion of the Babylonian Talmud. Before the invention of this system of written signs, he felt, there existed an oral tradition concerning the proper pronunciation of the words and their accentuation and punctuation in the text. The system of written signs was, in his view, created all at once (rather than being the product of gradual development and expansion, as the current consensus holds). Luzzatto is full of praise for this undertaking. The work of the vowel-punctuators and accent-markers required them both to invent a set of symbols for their work and to decide in all cases where the tradition of pronunciation and syntactic division of sentences was unclear. Luzzatto rejects the view that posited that these had been done by the Masoretes, whose work he considers as mechanical and who often concerned themselves with trivialities.

Yet, despite his enormous esteem for the work of the authors of the written system of punctuation and accents, Luzzatto pointed out numerous instances in which their punctuation as it has been transmitted misses the mark, that is, it fails to capture the intent of the writer (this in addition to the instances in which he felt that the consonantal text had been garbled in the process of transmission, which in turn resulted in faulty punctuation of the text). Luzzatto further explained some instances as the result of deliberate changes on the part of the punctuators. In this paper, examples of all such phenomena are discussed by category according to the reasons offered by Luzzatto. Included as well are instances in which the punctuators

erred because of grammatical or interpretive misunderstanding, and others in which the biblical author himself departed from the proper pronunciation for rhetorical reasons and this departure, preserved by the tradition, was maintained by the punctuators. Finally, we discuss instances in which the Masoretic punctuation is at odds with the Masoretic accents.

אל הקורא

הכרך העשרים ושלושה של טקסטוס וכן הכרך העשרים וארבעה, שייצא מיד אחריו, מוקדשים לזכרו של פרופ' יצחק אריה זליגמן, מורה למקרא באוניברסיטה העברית בירושלים, במלאות מאה שנים להולדתו ועשרים וחמש שנה לפטירתו. במחקריו ובהוראתו הטעים זליגמן את הזיקה בין ייסוד הנוסח (constitutio textus) לפירוש ממצה של הכתובים ואת הקשר ההדוק בין מסירת הנוסח לאמונותיהם של הסופרים המעתיקים. הדגמה, אולי מופלגת כלשהו, לשיטתו ניתנת במאמרו על תהלים מז, החותם את שורת המאמרים הלועזיים בכרך זה; מאמר זה ראה אור לראשונה בעברית בתרביץ נ' (תשמ"א), עמ' 25–36. ביקשנו על כל פנים להמשיך את מפעלו של זליגמן ולקיים את תכניות עבודתו על ידי ייעוד הכרכים כג–כד של כתב עת זה לנושא "ביקורת הנוסח ומעבָר לה". בכך אנו מבקשים להטעים שביקורת הנוסח לא תשכון לבדד, אלא נועדה להיות חלק אינטגרלי מן הלימוד הפילולוגי-היסטורי.

מערכת טקסטוס הורחבה בפעם הזאת כדי לכלול בה נציגים של ארבעה דורות של חוקרי נוסח שצמחו בירושלים; ודור חמישי שכבר ניצב בשערי בית המדרש מיוצג על ידי מזכיר המערכת, מר גיא דרשן, שנשא בעיקר הנטל של הכנת הכרך לדפוס. עמו עבדה בנאמנות גב' נעמה באומגרטן-שרון. אני מודה לחבריי שעשו במלאכה ולכל המחברים שנתנו את אמונם במערכת והפקידו בידיה את פירות עבודתם. יישר כוחם!

תוכן העניינים

	מדור עברי
א	אלכסנדר רופא 'וְלֹא־תִקִּים לְךָ מִצְבָּה אֲשֶׁר שָׁנָא ה' אֱלֹהֶיךָ': רישומו של הכתוב על נוסחי המקרא
יא	דליה עמארה הגרסה השלישית לסיפור משתה בלשאצר (דניאל ה)
מג	רפאל יצחק (זינגר) זר לחידת המבנה של שירת האיזינו בכתר ארם-צובה
מט	שמואל ורגון ומשה צפור יחסו של שד"ל לניקוד נוסח המסורה
עה	תמצית המאמרים הלועזיים
	מדור לועזי
1	גישות סינכרוניות ודיאכרוניות בחקר המקרא: ביקורת הנוסח והפילולוגיה המקראית
33	ברטיל אלברקטסון נוסח המסורה או נוסח אקלקטי: על בחירת בסיס טקסטואלי לתרגום התנ"ך
51	אדריאן שנקר מוצאו של נוסח המסורה לאורם של הוריאנטים הספרותיים בנוסח המקרא
69	יאן יוסטן לשון כסימפטום: ראיות לשוניות למוצאם החברתי של מתרגמי השבעים
81	ז'אן-לואי סקא הפתיחה והסיום של ספר דברים (דב' א 5; לא 1)
97	רונלד הנדל נוסחים שונים וביקורת ספרותית: לדוגמא – שמואל א' יז
115	ולטר דיטריך דוד, אמנון ואבשלום (שמ"ב י"ג): עיוני ספרות, ביקורת הנוסח והיסטוריה ביחסים הדו-ערכיים בין אב ובניו
145	עמנואל טוב תרגום השבעים והעיבוד המשנה-תורתי של ספרי המקרא
173	וויליאם ל. הולדיי ביקורת הנוסח ומעבֵר לה: ספר ירמיה
211	יצחק אריה זליגמן ז"ל תהלים מז
229	תמצית המאמרים העבריים באנגלית

**גישות סינכרוניות ודיאכרוניות בחקר המקרא
ביקורת הנוסח והפילולוגיה המקראית
צפורה תלשיר**

מאמר זה מתריע על השתלטות הגישות הסינכרוניות בחקר המקרא בתחומים שונים: התרגום מסיג את גבול המקור; לשון המקרא מצטיירת כלשון אחידה; הגבולות בין מסירה, עריכה וחיבור מיטשטשים; טקסטים עתיקים משופעי-רבדים נידונים כספרות מודרנית; יצירות מורכבות זוכות למבנים מושלמים ולנושאים מלפדים; אינטר-טקסטואליות מערפלת את ההבחנה בין טקסטים ממוצא שונה ובעלי משמעות שונה; חיבורים שהיחס הדיאכרוני ביניהם הוכח מעל לכל ספק מוצגים כטקסטים בו-זמניים; והספרייה של קומראן הופכת לראיה שכל זה אכן אפשרי היות שאין, ממילא, בין ממצאיה רווח כרונולוגי. המאמר קורא לשיקום קווי הגבול המאפיינים את המחקר הדיאכרוני של ספרויות עתיקות.

**נוסח המסורה או נוסח אקלקטי: על בחירת בסיס טקסטואלי לתרגום התנ"ך
ברטיל אלברקטסון**

נקודת המוצא של עיון זה הוא מאמר של עמנואל טוב שעסק בבסיס הטקסטואלי של התרגומים החדשים למקרא. לדעתו, תרגומים אלה לעולם אינם צריכים לסטות מנוסח המסורה, ואפילו בכתובים שנשתבשו בעליל.

לדעת המחבר, לא ייתכן להחזיק בדעה זו. הטענה העיקרית של ע' טוב היא שאקלקטיות "פירושה בחירה סובייקטיבית של גרסאות". אולם השימוש שלו במונח "סובייקטיבי" הוא כוללני ומעומעם. ע' טוב עצמו, כשעסק בביקורת הנוסח, היה מודע לכך שהחלטות "סובייקטיביות" הן לפעמים תקפות ומשכנעות.

טעויות סופרים בנוסח המסורה ניתן וצריך לתקן. הדרישה של ע' טוב לתרגם בעקביות את נוסח המסורה בלבד אינה ניתנת ליישום כלל. החסרונות הטמונים בדרישה זו מוצגים על ידי הדגמה ממספר כתובים: יש' יד 4; תה' מט 12; שמ"א א 24; יד 41; שמ"ב יח 2; מיכה ה 5.

מוצאו של נוסח המסורה לאורם של הוריאנטים הספרותיים בנוסח המקרא

אדריאן שנקר

רוב מבקרי הנוסח של המקרא נוטים כיום להעדיף את המצע העברי של התרגום היווני העתיק (=תה"ש) על פני נוסח המסורה (=נה"מ) של ספר ירמיה. מלבד שינויי הגרסה הרבים המצויים בשני הנוסחים הללו, יש לשים לב להבדלים אחרים, ספרותיים בטבעם. וריאנטים ספרותיים כאלה מאפיינים על פי רוב את נה"מ, ואילו במצע העברי של תה"ש הם נעדרים כמעט לגמרי. באשר לשינויי נוסח, נה"מ נראה בדרך כלל כעדיף לעומת המצע העברי של תה"ש לירמיה.

מאמר זה בא לטעון, שהיחס בין שני הנוסחים של ספר ירמיה מצוי, אם גם בדרגה פחותה יותר, בספרי מקרא אחרים, כגון: שמות, יהושע, שמואל, מלכים, יחזקאל, דניאל, תרי עשר, עזרא-נחמיה ודברי הימים. אם טענה זו נכונה, הערכת נה"מ תהיה דו ערכית: מצד ביקורת הנוסח נה"מ מציג נוסח שנמסר יותר בקפידה מאשר תה"ש; לעומת זאת, במישור הספרותי נה"מ מציג פעמים רבות טקסט מעובד, ואילו המצע של תה"ש נקי במידה רבה מעיבודים ספרותיים. היחס הזה שבין שתי צורות הנוסח בחלקים גדולים של המקרא מלמד כי נה"מ עבר עיבוד ספרותי, ככל הנראה בין המאות השלישית והראשונה לפנה"ס, כלומר בין זמן תרגום המקרא ליוונית ובין הופעת כתבי היד הקדם-נה"מ, שנמצאו במערות מדבר יהודה.

לשון כסימפטום: ראיות לשוניות למוצאם החברתי של מתרגמי השבעים

יאן יוסטן

המאמר בודק את הלשון של תרגום השבעים לתורה ומחפש ראיות למוצאם החברתי של המתרגמים. לשונם, שהיא במשלב של שפת דיבור, מלמדת שהם אינם שייכים לעילית התרבותית. הם אינם קרובים לחצר התלמאית ואינם בוגרי הגימנסיום ההלניסטי. הם מייצגים מעמד בינוני, יודע ספר, אך לא אָמוֹן על כתיבה. מילים שאולות ממצרית ומילים יווניות שנהגו רק במצרים מראות שהמתרגמים השתייכו לגולה המקומית. מילים שאולות מעברית ומארמית מלמדות שהתרגום נעשה עבור קהל קוראים יהודי שרכש לו ידיעה כלשהי בתנ"ך. השימוש המזדמן, לפעמים לא במקומו, של מונחים צבאיים בקונטקסט לא-

צבאי, מצביע על כך שהעדה שכתוכה בא לעולם תרגום השבעים הורכבה במידה רבה על ידי חיילים.

המסקנות העולות מניתוח הלשון של תרגום השבעים לתורה סותרות להרבה מן הטענות שנאמרו באגרת אריסטאס ובמקורות דומים לו. סתירה זו דורשת הסבר. אולם בכל אופן, את מקורו של תרגום השבעים יש ללמוד מן העדות הפנימית של התרגום; עדות זו, אפילו היא מכללא, עדיפה על עדותם של דורות מאוחרים יותר.

הפתיחה והסיום של ספר דברים (דב' א' 5; ל"א 1)

ז'אן-לואי סקא

במחקר קצר זה אנו בוחנים את דב' א' 5 ו-ל"א 1, שלדעתנו כוללים מידע חיוני לגבי אופיו של ספר דברים. לדעתנו, הפועל "באר" בדב' א' 5 משמעותו "לפרש" ("לעדכן"). באשר לדב' ל"א 1, נראה לנו שתרגום השבעים והמגילה 1QDeut^b משמרים גרסה עתיקה יותר מנוסח המסורה, והפסוק הזה היווה את הסיום הראשוני של הספר. הגרסה המקורית על פי תרגום השבעים לפרטיו היתה: "ויכל משה לדבר את כל הדברים האלה אל כל בני ישראל". דב' א' 5 ו-ל"א 1 מהווים מסגרת ל"פירוש" הראשון של התורה ומציגים את משה כמפרשה הראשון והמוסמך ביותר.

נוסחים שונים וביקורת ספרותית: לדוגמא – שמואל א' יז

רונלד הנדל

לביקורת הנוסח יש השלכות רבות על עבודת הביקורת הספרותית, בייחוד במקרים של מהדורות טקסטואליות שונות. לאחר דיון בשאלות תיאורטיות ומתודולוגיות, פניתי לשמ"א יז (בתשומת לב מיוחדת לפס' 11–40), כדי להדגים את היחס המורכב והפורר בין ביקורת הנוסח והביקורת הספרותית.

דוד, אמנון ואבשלום (שמ"ב י"ג): עיוני ספרות, ביקורת הנוסח והיסטוריה
ביחסים הדו-ערכיים בין אב ובניו
ולטר דיטריך

המאמר דן בשאלות הספרותיות-אסתטיות, ביקורתיות-טקסטואליות, והיסטוריות בשמ"ב יג. קשרים לשוניים בין פרק זה לשמ"ב יא-יב רומזים לנו שלדעת המחברים, בת שבע, כמו תמר, היתה קרבן לאונס. אשמת דוד סימאה את עיניו לגבי התנהגותם של בניו. שמ"ב יג 21 בנה"מ, אשר לפיו דוד כעס על אמנון, הוא גרסה מקוצרת של הנוסח העולה מתה"ש לפסוק זה, שבו מדובר על כאבו ואהבתו לאמנון. את שמ"ב יג 39; יד 1 ניתן לפרש בשני אופנים: (א) דוד לא פעל נגד אבשלום רוצח אחיו, שברח לארם גשור או (ב) דוד יצא נגד אבשלום בכוח צבאי. אולי איבדה גשור את ריבונותה בגלל פעולות מלחמה כאלה. ממצאים בחפירות כינרת / תל אל עורימה יוכלו לתמוך בהשערה זו.

תרגום השבעים והעיבוד המשנה-תורתי של ספרי המקרא
עמנואל טוב

רוב החוקרים הביקורתיים סבורים שאחדים מספרי המקרא עובדו בידי מעבד או אסכולה משנה-תורתית(ת). לפי הנחה זאת ספרי יהושע-מלכים וירמיה שוכתבו ברוח ספר דברים, אף כי חוקרים אחדים טוענים שהמעבדים עצמם ערכו את הספרים הללו, כולם או חלקם. דעות אלה מתבססות על רעיונות ואוצר מלים בספרים אלה לפי ניסוחם בנוסח המסורה (נה"מ), שכן בעדי הנוסח האחרים משתקפים אך מעט פרטים הנוגעים לעיבוד משוער זה. המחקר הנוכחי מתמקד בפרטים הנוגעים לעיבוד משנה-תורתי אפשרי הבאים לידי ביטוי בהשוואה של תרגום השבעים (תה"ש) ונה"מ. רוב הממצא נוגע לניסוחים משנה-תורתיים משוערים בנה"מ החסרים בתה"ש. המאמר סוקר את הממצא בכל אחד מספרי המקרא בנפרד, שכן הנתונים הטקסטואליים משתנים מספר לספר. מוקדשת תשומת לב מיוחדת לשאלה אם הוספת הניסוחים המשנה-תורתיים או השמטתם התרחשה תוך כדי העתקת ספרי המקרא או בשלב קודם כחלק מן התהליך של צמיחת ספרות המקרא. המחקר גם מתייחס לשאלה אם הממצא המצוי בעדי הנוסח תומך באפשרות של שני רבדים בעיבוד המשנה-תורתי שהובחנו בו על סמך שיקולים תוכניים בלבד. כל העת נלקחים בחשבון

הקשיים בקביעת צורתם המדויקת של הניסוחים המשנה-תורתיים ובשחזור המקור העברי של תה"ש.

מסקנת המחקר היא שיש להתייחס בזהירות ובחשדנות להנחת שני רבדים משנה-תורתיים על סמך הממצא הטמון בהשוואת תה"ש ונה"מ. בספר יהושע רוב החיסורים בתה"ש של ניסוחים משנה-תורתיים נראים כהוספות של מעתיקים. במל"א וכן בקטעים המקבילים במל"ב יח-כ // ישעיה לו-לט ומל"ב כד 18-כה 30 // ירמיה נב רוב הנתונים הטקסטואליים כנראה אינם רלבנטיים. נראה שבספר ירמיה נוספו ניסוחים משנה-תורתיים שונים במהדורה השנייה (נה"מ) על סמך אוצר המלים של המהדורה הראשונה המשתקפת בשתי מגילות מקומראן ובתה"ש, ולא על סמך ספר דברים עצמו. לעומת זאת הממצא ביהושע כ ובמסורת הלוקיאנית במל"א טז 34 מעיד על אפשרות של שכבה משנה-תורתית שנייה, אך הממצא מצומצם מכדי לבסס הנחה כזאת. לפיכך עלינו להתייחס במשנה-זהירות להנחה המתבטאת בשם המאמר (תרגום השבעים והעיבוד המשנה-תורתי של ספרי המקרא).

ביקורת הנוסח ומעָבָר לה: ספר ירמיה

וויליאם ל. הולדיי

המאמר דן במורכבותן של השאלות הכרוכות בביקורת הנוסח באמצעות דוגמאות נבחרות מספר ירמיה. לאחר דיון עקרוני בבעיות הנוסח ביר' ב 26-28 נידונים הבדלי הנוסח בשורה של כתובים מספר ירמיה: (א) ד 29 (ב) ז 3, 7 (ג) כ 14-18 (ד) ב 36-37; יג 25 (ה) ב 34; ד 12; ה 25; יד 22 (ו) ה 26-28 (ז) יז 1-3a.

תהלים מז

יצחק אריה זליגמן

פירושים שונים ניתנו למזמור מז. הוא נתבאר לחילופין בביאור אסכטולוגי, היסטורי או פולחני. במשך כשישים שנה, מאז חיבורו הנודע של מובינקל בכרך ב' של מחקרי תהלים שלו, נתגבשה הסכמה בין החוקרים, שתהלים מז הוא מזמור המלכה (כמו תהלים צג; צו-צט); קראו אותו מדי שנה, כדי לחגוג את עליית ה' על כסא מלכותו, שממנו ימשול על ישראל ועל העולם כולו. לפי ההשערה, התקיים הטקס הזה אחת לשנה, בחגיגת המלכה, ביום

ראש השנה. המאמר הנוכחי בוחן מחדש את הביאור המקובל הזה של המזמור, תוך כדי שימוש בגישה ההיסטורית ובגישה הפולחנית.

בעיות שונות עומדות לפנינו. האחת ספרותית היא: המזמור מורכב משני בתים – פס' 2–5, 7–10 – המותירים את פס' 6 כחסר הקשר. באשר לתוכן, עולה השאלה, האם יש לפרש את המזמור בהבנה אסכולוגית או היסטורית. נושא נוסף נוגע לזיקה שבין שתי התפיסות, האוניברסאלית והלאומית, שהובעו במזמור. מלבד זאת, יש לבדוק, האם המזמור נתחבר עבור הזדמנות חוזרת מדי שנה. ולבסוף, תאריך חיבורו של המזמור יידון בקצרה. לדעת המחבר, מקומו של פס' 6 הוא בין פס' 3 ופס' 4. על כן הבית הראשון כולל תיאור של קרב, שהתרחש זה עתה ושבו הכה ישראל את אויבו בעזרת ה', המפואר עתה בטקס פולחני כמלכו של עולם. פירוש זה מטעים את ההבדל המהותי בין מזמורנו ותהלים צו–צט, שהם אסכולוגיים בטיבם. כנגד מזמורים אלה, תהלים מז חסר כל פולמוס נגד האלילים. הבית השני מתאר את פרץ השמחה בזמן הטקס הנזכר. לאחר נצחונו שב ה' למקדשו ומתיישב על כסא קדשו. לפי פירושו, המזמור אמנם מתאר את המלכת ה', אבל כמאורע חד פעמי, בהזדמנות אחת, לאחר ניצחון צבאות ישראל. בטקס משתתפים נסיכים זרים, שאינם מזרע ישראל, היראים את ה' ועל כן מכונים "עם אלהי אברהם". תפיסה זו מלמדת, שהמזמור, לפחות בצורתו הנוכחית, נתחבר לאחר שיבת ציון.